

David Rees AC
Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Y Swyddfa Ddeddfwriaeth
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

Cambrian Buildings
Mount Stuart Square
Cardiff CF10 5FL

Adeiladau Cambrian
Sqwâr Mount Stuart
Caerdydd CF10 5FL

31 Gorffennaf 2015

Annwyl Gadeirydd

Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 – Cod Ymarfer ar Eiriolaeth

Gan ystyried argymhellion y Pwyllgor ar ôl craffu ar Reoliadau Gofal a Chymorth (Cymhwysedd) (Cymru) 2015, roeddwn yn meddwl y byddai'n ddefnyddiol amlinellu'r prif bwyntiau rwyf wedi'u codi wrth ymateb i ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y Cod Ymarfer ar Eiriolaeth, fel rhan o'm swyddogaeth statudol i adolygu a yw'r gyfraith sy'n effeithio ar fuddiannau pobl hŷn yng Nghymru yn ddigonol ac yn effeithiol.

1. Mae'r Ddeddf yn rhoi ymrwymiad penodol i alluogi pobl i wneud eu penderfyniadau eu hunain a rheoli eu bywyd eu hunain, ac i roi help i sicrhau bod llais pobl yn gryf, yn glir, yn cael ei glywed ac yn cael sylw priodol. Bydd **eiriolaeth annibynnol** yn hanfodol i bobl sy'n ei chael yn anodd gwneud yn siŵr bod eu llais yn cael ei glywed. Mae eiriolaeth annibynnol yn allweddol i lwyddiant y ddeddfwriaeth newydd hon. Mae'n **ymrwymiad pwysig ac mae'n rhaid iddo gael ei gynnwys** yn holl reoliadau a chodau ymarfer y Ddeddf. Nid wyf yn fodlon eto fod hyn wedi'i wireddu'n llwyr.
2. Mae'n rhaid sicrhau bod **dull gweithredu sy'n seiliedig ar hawliau** yn sail i'r modd y mae gwasanaethau cyhoeddus yn cael eu darparu. Er bod llawer o rethreg ynglŷn â dyletswydd unigolion i gydlunio eu hatebion eu hunain i sicrhau eu canlyniadau o ran lles, nid yw'r hawl i eiriolaeth annibynnol yn cael yr un sylw. Bydd cydlunio go iawn yn digwydd pan mae pawb ar yr un lefel, felly rwy'n bryderus ynglŷn â'r ffaith bod y Cod Ymarfer ar Eiriolaeth, ar hyn o bryd, yn cynnig prawf sy'n dibynnu ar benderfyniad y gweithiwr proffesiynol ac sy'n rhoi cydlunio yn y fantol. Mae angen newid patrwm er mwyn

gwednewid gwasanaethau cymdeithasol go iawn, a bydd hyn yn cynnwys mynd i'r afael â'r anghydbwysedd presennol mewn pŵer a allai atal y rheini sydd angen mynediad at eiriolaeth annibynnol rhag cael hynny. Er fy mod yn deall bod awdurdodau lleol yn wynebu cyfyngiadau ariannol, mae defnydd da o wasanaethau eiriolaeth annibynnol yn dda i unigolion, yn dda ar gyfer diogelu ac yn dda i'r pwrs cyhoeddus.

3. Bydd **newid diwylliant** awdurdodau lleol yn hanfodol er mwyn rhoi bwriad y Ddeddf ar waith, ac mae gofyn bod gan y rheini sy'n cyflawni eu dyletswyddau o dan y Ddeddf ymwybyddiaeth dda o'r hawl i eiriolaeth annibynnol. Dylid edrych ar eiriolaeth annibynnol nid yn unig fel ffordd allweddol o wireddu dyheadau'r Ddeddf o ran llais a rheolaeth, ond hefyd fel rhywbeth hanfodol a hollbwysig wrth sicrhau gwasanaethau cyhoeddus effeithiol ac o safon. Fodd bynnag, nid yw'r angen i newid diwylliant mewn awdurdodau lleol wedi'i gynnwys yn y Cod Ymarfer ar Eiriolaeth a'r rhannau cysylltiedig ar hyn o bryd. Mae'n rhaid i staff awdurdodau lleol edrych yn gadarnhaol ar eiriolaeth annibynnol er mwyn iddo gael ei wreiddio mewn ymarfer o ddydd i ddydd. Felly bydd gweld sut bydd hyn yn cael sylw o ddiddordeb i mi.

Er fy mod yn siomedig nad yw fy argymhellion yn yr adroddiad '*Achos Busnes dros Eiriolaeth yng Nghymru*¹' wedi cael eu datblygu, rwyf wedi ymrwymo o hyd i wneud yn siŵr bod pobl hŷn yn gallu cael gafael ar wasanaethau eiriolaeth effeithiol, gan gynnwys eiriolaeth annibynnol, pan fydd angen². I bob golwg, nid yw'r Cod Ymarfer ar gyfer Mesur Perfformiad Gwasanaethau Cymdeithasol yn cynnig unrhyw ddangosyddion a fydd yn cofnodi lefel y mynediad at wasanaethau eiriolaeth annibynnol. Rwyf wedi nodi bod hyn yn bryder, a byddaf yn cadw golwg ar y mater wrth i'r Ddeddf gael ei rhoi ar waith.

Yn gywir

Sarah Rochira
Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru

¹ Achos Busnes dros Eiriolaeth, Mai 2014, Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru

² Blaenoriaeth pump: Mynd i'r afael â rhagfarn, anghydraddoldeb a gwahaniaethu, Fframwaith Gweithredu